

Для визначення запліднювальної здатності спермійів відразу після розморожування сперми визначають їх початкову енергію (E_0). Одночасно з вимірюванням, другий зразок цієї ж сперми помішають у водяний термостат при $t^\circ=38^\circ\text{C}$. Через дві години проводять повторне вимірювання енергії спермійів цього зразка, аналогічно попередньому (E_2). На основі одержаних даних обчислюють середню енергію спермійів за формулою:

$$E_c = \frac{E_0 + 2E_2}{3},$$

де E_c – середня енергія спермійів, ум. од.;

E_0 – початкова енергія спермійів, ум. од.;

E_2 – енергія спермійів через 2 години, ум. од.

Енергетичні показники розмороженої сперми мають високі коефіцієнти кореляції із запліднюваністю телиць після осіменіння цією спермою ($r=+0,75\pm 0,125$). За даними енергетичних показників якість розмороженої сперми розділяють на 4 градації: низька – із запліднювальною здатністю менше 55%, понижена – 55-65%, середня – 65-75% і висока – понад 75%.

Виробничу перевірку способу оцінки запліднювальної здатності спермійів за їх енергетичними показниками проводили на 30 серіях кріоконсервованої сперми різної якості шляхом осіменіння 1560 телиць в господарствах Київської і Полтавської областей. Перевірка підтвердила високу достовірність ($P>0,99$) критерію відповідності ($\chi^2=2,76$) теоретичної запліднювальної здатності спермійів, розрахованої за їх енергетичними показниками, фактичній заплідненості телиць від першого осіменіння цією спермою.

Таким чином, розроблений метод контролю замороженої сперми бугаїв-плідників за показником “запліднювальна здатність спермійів” дає диференційовану оцінку її якості і може бути введений до нового Державного стандарту України на заморожену спермопродукцію.

УДК 591.15.16

М.Д.БЕЗУГЛИЙ¹, Л.В.ГОРБУНОВ², І.А.МОРОЗОВА²

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ КРИТИЧНОЇ ЗОНИ

**ПОЗАКЛІТИННОГО КРИСТАЛОУТВОРЕННЯ ВІД КОНЦЕНТРАЦІЇ
ПРОНИКАЮЧИХ ТА НЕПРОНИКАЮЧИХ КРІОПРОТЕКТОРІВ У
ДІАПАЗОНІ ВИСОКИХ І НАДВИСОКИХ ШВИДКОСТЕЙ
ОХОЛОДЖЕННЯ ТА ВІДТАЮВАННЯ**

¹ Інститут тваринництва УААН

² Харківський біотехнологічний центр УААН

Використання непроникаючих кріопротекторів у вітрифікаційних розчинах дозволяє суттєво знизити згубний вплив як осмотичного, так і токсичного ефектів, зумовлених їх високими концентраціями (М.Д.Безуглий, 1986, В.В.Ісаченко, 1994). Суттєве зниження концентрації кріопротектора реалізується у випадку застосування надвисоких швидкостей ($B \geq 5 \cdot 10^3$ °C/хв) заморожування-відтавання (Л.В.Горбунов, М.Д.Безуглий, І.А.Морозова, 1998). Проте, проблема визначення імовірності кристалоутворення у широ-

кому діапазоні швидкостей заморожування-відтавання, встановлення мінімальної концентрації кріоконсерванту, а також його властивості не дозволяють повною мірою оптимізувати технологію вітрифікації біооб'єктів у даний час.

Метою даної роботи було встановити мінімальну концентрацію розчину гліцерину і цукрози, яка призводить до ефекту вітрифікації середовища залежно від обраної швидкості заморожування-відтавання.

На першому етапі роботи проведені експерименти, які дозволили визначити здатність до склування розчинів цукрози у комплексі з гліцерином за ступенем кристалоутворення різних їх об'ємних співвідношень (1:3; 1:2; 2:3) при швидкостях заморожування $V_3=25^{\circ}\text{C}/\text{сек}$ та $V_3=250^{\circ}\text{C}/\text{сек}$. Наявність або відсутність зростання кристалів виявляли візуально. Різних швидкостей заморожування контейнерів досягали, розташовуючи їх у парах рідкого азоту, безпосередньо в рідкому азоті та в попередньо охолоджену до температури -196°C приладі, виконаному у вигляді двох паралельних мідних пластин, які збігаються разом. Швидкості відтавання реалізували розміщенням контейнерів у водяну баню, яку нагрівали у температурному діапазоні від 40 до 95°C .

Отримані результати вказують на те, що при збільшенні частки гліцерину у розчинах кріоконсерванту за різних швидкостей заморожування-відтавання має місце тенденція фазового зрушення у бік низьких концентрацій. Ступінь вітрифікації розчину прямо пропорційний частці гліцерину в розчині та більше залежить від швидкості відтавання, ніж заморожування за умови приблизної рівності їх величин. На основі отриманих даних запропонована формула для оцінки мінімальної концентрації кріоконсерванту, який включає у себе ряд кріопротекторів, що мають неоднакову здатність до склування при різних швидкостях:

$$C_{\min}(B) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n C_i(B),$$

де, n – кількість видів кріопротекторів, які входять до складу кріоконсерванта;

$C_i(B)$ – мінімальна концентрація розчину кріопротектору за зазначеної швидкості відтавання (B).

Ці величини для розчинів гліцерину та цукрози були розраховані з рівнянь, отриманих за використання регресійного аналізу:

$$C_G(B) = a_0 + a_1 B^{a_2},$$

де, $a_0=46,95$; $a_1=-2,368$; $a_2=0,4238$ ($R=0,999$).

$$C_{\text{SUC}}(B) = a_0 B^2 - a_1 B + a_2,$$

де, $a_0=1,989 \times 10^{-4}$; $a_1=0,1567$; $a_2=68,72$ ($R=0,999$).

Одержані математичні вирази дозволяють прогнозувати як поза-, так і внутріклітинну імовірність кристалоутворення та визначити мінімальну концентрацію поза- та внутріклітинного кріопротектора з метою отримання високого рівня збереженості деконсервованих ембріонів ссавців, заморожених у широкому діапазоні швидкостей охолодження.